

ความสัมพันธ์ระหว่าง จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา

พะยอม พะษุสุข สมมุนจิตโต

การศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา อิงอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำทั้งสาม เมื่อทราบเป็นเบื้องต้นว่า จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษาคืออะไร การนำคำทั้งสามมาเทียบเคียงหาความสัมพันธ์ย่อมถ่ายชี้นัยนั้นจึงควรศึกษาความหมายของคำทั้งสาม เป็นอันดับแรกก่อนศึกษาหาความสัมพันธ์

ในทัศนะของนักปรัชญาไวเคราร์ชช์ อี. วิต-เกนสไตน์ ความหมายของคำอยู่ที่การใช้ในบริบทหรือสถานการณ์จริง¹ เมื่อต้องการทราบว่า จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา มีความหมายเช่นไร เราต้องตรวจดูบริบทหรือสถานการณ์ที่คำเหล่านี้ถูกใช้ โดยวิธีนี้เรารึจะได้ความหมายของคำครบถ้วนบริบูรณ์ เนื่องจากจุดประสงค์ของบทความนี้มุ่งศึกษาความ

หมายเชิงวิชาการ เราจึงจำกัดการศึกษาความหมายของคำทั้งสามอยู่ที่ทัศนะของนักวิชาการโดยพยายามตอบคำถามว่า ในทัศนะของนักวิชาการ จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา คืออะไร และมีขอบเขตเนื้อหาเช่นไร

จริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” แยกออกเป็น “จริยะ+ธรรม” คำว่า “จริยะ” หมายถึงความประพฤติ หรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

ที่กล่าวมานั้นเป็นความหมายตามตัวอักษรของคำว่า “จริยธรรม” ซึ่งเป็นแนวทางให้นัก

ประชัญกำหนดคำจำกัดความไว้ด้วยคลึงกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำนิยามว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

ผลการสัมมนาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเรื่อง “จริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน” ซึ่งจัดขึ้นที่ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2522 ได้สรุปนิยามไว้ว่า จริยธรรม คือแนวทางประพฤติปฏิบัติดีด้วยการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าเพียงประสงค์

วิทย์ วิศวะเวทย์ และ เสธีรพงษ์ วรรณปากให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง “หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติดี”²

จากคำนิยามที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างบนนั้นเราพอประมวลสรุปได้ว่า จริยธรรม คือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติดีด้วยนัยน์สุขของตนเองและส่วนรวม โดยนัยน์ จริยธรรมจึงเป็นสิ่งกำหนดว่า อะไรควรประพฤติปฏิบัติ แต่จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม โดยมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน คนแครerpเชื้อพังกฎหมาย เพราะกลัวถูกลงโทษ ส่วนจริยธรรมไม่มีบทลงโทษ คนมีจริยธรรม เพราะมีแรงจูงใจ ดังจะกล่าวถึงข้างหน้า กระนั้นก็ตาม กฎหมายมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนส่งรายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม

โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนาทั้งนี้ เพราะคำสอนทางศาสนา มีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.

“จริยธรรมไม่มีบลลงไทย คนมี
จริยธรรมพระมีแรงจูงใจ”

คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั่นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น”³ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จริยธรรมอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้น จริยธรรมยังหยิ่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี และปรัชญาคำสอนของนักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานธี คานธี ได้มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง

โดยนัยนี้ บางท่านเรียกหลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่า ศีลธรรม และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่นว่า จริยธรรม ศีลธรรม

กับจริยธรรมจึงเป็นอันเดียวกันในทัศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ตรงแหล่งที่มาถ้าแหล่งแห่งความประพฤตินั้นมาจากการศาสนา หรือเป็นข้อบัญญัติของศาสนา นั้นเป็นศีลธรรม แต่ถ้าเป็นหลักทั่ว ๆ ไปไม่เกี่ยวกับศาสนา คืออาจเป็นคำสอนของนักปรัชญา ก็ได้ นั่นเป็นจริยธรรม นักวิชาการกลุ่มนี้พยายามสร้าง “จริยธรรมสาがら” ซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติดำเนินชีวิตของทุกคนโดยไม่จำกัดว่าเขานับถือศาสนาใด ทั้งยังพยายามบอกว่า คำว่า จริยธรรม เป็นศัพท์บัญญัติ มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Ethics, Ethicality, Ethical Rules ส่วนคำว่าศีลธรรม เป็นศัพท์บัญญัติที่ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Morals, Morality

เป็นที่น่าสังเกตว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ใส่วงเล็บคำว่า

Ethics หลังคำว่า จริยศาสตร์ และส่วนเล็บคำว่า Moral Education หลังคำว่า จริยศึกษา แต่ไม่มีการใส่ส่วนเล็บคำภาษาอังกฤษหลังคำว่า จริยธรรม อันแสดงถึงความไม่แน่ใจว่า คำนี้ตรงกับคำใดในภาษาอังกฤษ เมื่อไม่มีการกำหนดให้แน่นอนลงไว้ บางท่านจึงใช้คำว่า จริยธรรม ให้หมายถึง Morality ท่านพุทธศาสนาเช่นกันกล่าวว่า “จริยธรรมก็คือศีลธรรม ซึ่งตรงกับ Morality นั้นเอง”⁵

จากข้อบรรยายข้างบน เรากับสองทัศนะที่ขัดแย้งกันคือ (1) ทัศนะที่ว่า จริยธรรม (Ethics, Ethical Rules) เป็นคนละอย่างกับศีลธรรม (Morality) และ (2) ทัศนะที่ว่า จริยธรรมและศีลธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน เพราะเป็นศพทบัญญัติสำหรับแปลคำว่า Morality

ผู้เขียนขอบที่จะรวมทัศนะทั้งสองเข้าด้วยกันโดยเสนอว่า จริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่ก็มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่กว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึงหลักแห่งความประพฤติเดียวกับตัวของมนุษย์ ฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้เขียนมองว่า จริยธรรมในฐานะที่เป็น “ระบบ” อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ

ระบบจริยธรรมนั้นประกอบด้วย

1) ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรม เช่น ถ้ามีความเชื่อว่า มนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบจริยธรรมจะเป็นไปในลักษณะห้ามมนุษย์

เอาเปรียบกัน ถ้ามีความเชื่อว่า มนุษย์มีชาติแห่งความเป็นพุทธะซ่อนอยู่ ระบบจริยธรรม จะส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพนั้นเพื่อความเป็นพุทธะเป็นบานเต็มที่

2) ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุด ให้ความหมายหรือความสมเหตุสมผลแก่ระบบจริยธรรม เช่นชาวพุทธฝ่ายมหายานบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่า วิถีชีวิต เช่นนั้นช่วยให้ตนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในกรณีนี้ ความเป็นพระพุทธเจ้าจึงเป็นอุดมคติของเข้า

3) ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ที่ชี้แนะว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ทั้งนี้เพื่อพาชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดหรืออุดมคติ คนส่วนมากมักคิดกันว่า แนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัตินี้เท่านั้นเป็นจริยธรรมที่แท้จริง จริยธรรมยังประกอบด้วยสิ่งที่กล่าวในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 4

4) เหตุจุงใจให้คนปฏิบัติและเลิกละการปฏิบัติผิด เหตุจุงใจที่ทำให้คนดำเนินตามหลักจริยธรรมหรือภูมิคุลธรรม มี 3 ประการ คือ

(1) ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเหตุจุงใจให้คนทำดีมีจริยธรรม เพราะถ้าไร้จริยธรรม สังคมอาจทำนิหรือค่าว่าบารากฎหมายอาจลงโทษ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คนเราจึงมีจริยธรรม ทั้งนี้เพราะถึงเห็นผลตอบแทนในชาตินี้ หรือหวังสร้างคืนชาติหน้า

(2) ความเครียดภัยติกิจงานเป็นนิสัยทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัยและดำเนินตามหลักจริยธรรม คนเราถูกฝึกตั้งแต่เล็กให้เชื่อฟังกฎกติกา เราเรียนรู้สัญญา เพราะเราเห็นว่า “สัญญาต้องเป็นสัญญา” ชาวคริสต์มีครรภาระในพระผู้เป็นเจ้า

จึงปฏิบัติตามพระบัญญัติ ชาวพุทธมีศรัทธาในพระพุทธเจ้า จึงรักษาศีล

(3) ความมั่นใจต่อผู้อื่น อันรวมถึงความรักเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษาคำมั่นสัญญา หรือละเว้นการเบี้ยดเบี้ยนผู้อื่น ข้อนี้เองเป็นเหตุให้กล่าวว่า คนดี เพราะมีธรรมประจำใจ

บางครั้งมีผู้เยี่ยงว่า จริยธรรมหรือศีลธรรม มุ่งควบคุมความประพฤติทางกายและวาจา “ไม่รวมไปถึงทางใจศีลธรรมไม่ใช่ศีลและธรรม แต่เป็นธรรมขั้นศีลซึ่งหมายถึง “ความสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย”⁶ โดยนัยนี้ จริยธรรมทั่วไปจึงมีความหมายแคกว่าพุทธจริยธรรม ดังที่พระราชวรมนูนิ (ประยุทธ์ ปยุตติ) กล่าวว่า “คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือหมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแห่งทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ... จริยธรรมที่จะพูดต่อไปขอทำความเข้าใจกันก่อน ว่าจะใช้ในความหมายที่กว้างอย่างนี้ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า จริยธรรม”⁷

พุทธจริยธรรมตามแนวที่พระราชวรมนูน

แสดงไว้นั้นสอดคล้องกับหลักจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“สพ*พปปาสุส อกรณ ภุสสสูปสมปกา
สจตุปริโยทปน เอต พุธานสาสน
การไม่ทำความชั่วทั้งปวง⁸
การทำดีให้ถึงพร้อม
การชำระจิตใจให้ผ่องใส
นั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”⁹

พระพุทธพจน์นี้แสดงว่า หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาได้สอนเพียงให้หยุดทำชั่วและให้ทำความดีเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสอีกด้วย

จริยศาสตร์

คำว่า “จริยศาสตร์” มาจากคำว่า “จริยะ” ซึ่งหมายถึงความประพฤติ และคำว่า “ศาสตร์” ซึ่งหมายถึงระบบวิชาความรู้ เมื่อร่วมคำทั้งสองเข้าด้วยกันเป็น “จริยศาสตร์” มีความหมายตามตัวอักษรว่า “ระบบวิชาว่าด้วยความประพฤติ”

คำว่าจริยศาสตร์นี้เป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า ‘Ethics’ ในภาษาอังกฤษ ถ้าต้องการทราบความหมายของจริยศาสตร์ เราต้องศึกษาความหมายของ Ethics ด้วย เหตุที่เราต้องศึกษาความหมายของคำภาษาอังกฤษคำนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบคำว่า จริยศาสตร์ กับคำว่า จริยธรรม

คำว่า ‘Ethics’ ใช้กัน 2 ความหมาย ความหมายแรกใช้ในภาษาอังกฤษของคนทั่วไป ส่วนความหมายที่สองใช้ในภาษาอังกฤษของการหรือนักปรัชญา ในความหมายแรกที่คนทั่วไปเข้าใจ Ethics หมายถึง “ประมวลกฎหมายที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ ยอมรับเป็นแนวทางคุณความประ-

พุติเพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควรหรือไม่กัน “ได้กับการบรรลุจุดประสงค์ของกลุ่ม”⁹ Ethics ที่ใช้ในความหมายนี้เป็นอันเดียวกันกับจริยธรรมดังที่ สุภา ศิริมานนท์ แปลคำ ‘Ethics of the press’ ว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์”¹⁰ และเราน่าจะแปลคำอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันเช่น Medical Ethics (จริยธรรมของแพทย์) Business Ethics (จริยธรรมของธุรกิจ) Teachers’ Ethics (จริยธรรมของครู) แต่ถ้าเรายืนยันจะแปลคำ Ethics ว่า จริยศาสตร์ ก็ต้องเข้าใจว่า จริยศาสตร์ ในความหมายนี้เป็นอันเดียวกันกับ จริยธรรมนั่นคือ คำว่า “จริยศาสตร์ของหนังสือพิมพ์” มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์”

ความหมายที่สองของ Ethics เป็นความหมายที่ใช้ในภาษาనักปรัชญา และ Ethics ในความหมายนี้เหลาที่เปลี่ยนไปที่ว่า จริยศาสตร์ ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525

ได้ให้ความหมายว่า “จริยศาสตร์ น. ปรัชญา สาขานึงว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิตว่า อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร (อ. ethics)”

จริยศาสตร์ในฐานะที่เป็นสาขานึงของวิชาปรัชญาเนื้ศึกษาเรื่องคุณค่าแห่งความประพฤติ และคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ จริยศาสตร์พยายามตอบคำถามที่ว่า ความดีความชั่ว ถูกผิด คืออะไรมาตรฐานอะไรหรือไม่ที่จะวัดหรือตัดสินว่าการกระทำการใดหรือความประพฤติใด หรือชั่ว ถูกหรือผิด ชีวิตที่ดีนั้นเป็นอย่างไร อะไรคือความดีสูงสุดของมนุษย์ ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงคุ้มค่าของการเกิดมาเป็นมนุษย์

โดยสรุป ปัญหาที่จริยศาสตร์พยายามหาคำตอบแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

1. ปัญหาเรื่องความเมื่อยล้าของคุณค่า คือนักปรัชญายามตอบคำถามว่า ความดีคืออะไร ความดีมีอยู่ในตัวเองหรือเป็นเพียงค่านิยมที่คนสมมติบัญญัติขึ้นมา เช่น นักปรัชญาสุขนิยมเสนอว่า ความสุขเป็นความดีสูงสุด¹¹ และความสุขมีอยู่จริง นักปรัชญาเชื่อ ค้านที่เห็นว่า เจตนาดี เป็นความดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดี เป็นความดีในตัวเอง แต่นักปรัชญาโซฟิสต์เห็นว่า ความดีไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับค่าที่แต่ละคนกำหนดให้ว่าดีหรือไม่ดี สิ่งที่ดีสำหรับ ก. อาจจะเลวร้ายสำหรับ ข. ก็เป็นไปได้

2. ปัญหาเรื่องมาตรฐานการตัดสิน ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด นั่นคือคำถามว่า มีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าการกระทำนั้น ๆ ดีหรือไม่ดี นักปรัชญาแต่ละสำนักตอบคำถามนี้ไม่ตรงกัน เช่นนักปรัชญาสุขนิยมเห็น

ว่า การกระทำได้สร้างความสุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุดการกระทำนั้นดี ถ้าเรื่องความสุขเป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ นักปรัชญาปฏิบัตินิยมเสนอว่าการกระทำได้มีประโยชน์ การกระทำนั้นดี ในกรณีนี้ ประโยชน์เป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ แต่นักปรัชญาโซฟิสต์มีทัศนะว่า “ไม่มีมาตรฐานทางสากล สำหรับวัดความดี ควรขอบอ้างกันว่าสิ่งนั้นดี ความดีจึงขึ้นอยู่กับค่านิยมที่คนกำหนดให้ และแต่ละคนให้ค่าความดีไม่เหมือนกัน” โซฟิสต์ชื่อ โปรแทกอรัส กล่าวว่า “คนเป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง”¹²

3. บัญญาเรื่องค่าของชีวิต นั่นคือใช้ชีวิตอย่างไรจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่ได้เกิดมา เป็นมนุษย์ จริยศาสตร์พูดถึงชีวิตในอุดมคติ โดยพยายามให้เหตุผลว่า ทำไม่ชีวิตเช่นนั้นจึงเป็นแบบชีวิตที่ดีที่สุด เช่น ค้านที่เสนอว่า ชีวิตที่ดีที่สุดคือชีวิตของบุคคลผู้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่โดยไม่หวังรางวัลใด ๆ เป็นการตอบแทน พุทธปรัชญาสอนว่า ชีวิตที่ดีที่สุดเป็นชีวิตของผู้ที่ได้ปฏิบัติชูดุลเอกลักษณ์ได้เป็นพระอรหันต์ ส่วนปรัชญาจากเสนอว่า ชีวิตที่ดี คือชีวิตของผู้กอบโภยหาความสนุกสนานจากเครื่องบำเพ็ญ

ต้นทางทั้งหลายอย่างชนิดที่สนุกกันสุดเหวี่ยง

นักปรัชญาให้คำตอบต่าง ๆ กันแก่บัญญาสามกลุ่มนั้น ประมวลคำตอบบัญญาที่นักปรัชญาให้ไว้จัดเป็นจริยศาสตร์ เราจะเห็นว่าจริยศาสตร์เป็นการศึกษาหาเหตุผลให้กับจริยธรรม เป็นการสร้างรากฐานให้กับระบบความประพฤติ จริยธรรมบอกเพียงว่าให้ทุกคนขยัน ประหยัด เสียสละ สามัคคี เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นความดี แต่จริยศาสตร์ไปไกลกว่านั้น จริยศาสตร์ถามต่อไปว่า ความดีคืออะไร อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าความขยัน ประหยัด เสียสละ สามัคคี เป็นความดี มองในมุมนี้ จริยศาสตร์มุ่งเสนอทฤษฎี ส่วนจริยธรรมมุ่งชี้วิธีปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง จริยศาสตร์ให้หลักการ จริยธรรมให้วิธีการ จริยศาสตร์มุ่งตอบบัญหาว่า ความดีคืออะไร และทำไม่ จึงเรียกสิ่งนั้นว่าเป็นความดี จริยศาสตร์ไม่สนใจที่จะวางแผนปฏิบัติซึ่งจะตอบคำถามว่า ทำอย่างไรจะบรรลุถึงความดี ส่วนจริยธรรมเน้นประเด็นที่ว่า ประพฤติปฏิบัติอย่างไรจะเข้าถึงความดี กล่าวโดยสรุปก็คือ ทั้งจริยศาสตร์และจริยธรรมล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความประพฤติ ความต่างอยู่ตรงที่ว่า จริยศาสตร์เน้นทฤษฎี (Ethical theories) ส่วนจริย-

ธรรมเน้นวิธีปฏิบัติ (Moral Practice)

จริยศึกษา

ดังได้ชี้แจงมาแล้วว่า จริยธรรม คือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อบัญญัติให้บุคคลประพฤติตน เช่นนั้นเช่นนี้ อันถือกันว่าเป็นการกระทำที่ดี ดังนั้นการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคมจึงจัดให้มีการสั่งสอน อบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิกของสังคม ผลที่สังคมคาดหวังคือการที่สมาชิกน้อมนำเอาริยธรรมไปประพฤติในชีวิตประจำวัน

กระบวนการที่สังคมจัดการศึกษาอบรม เรื่องจริยธรรมเรียกว่า จริยศึกษา มีข้อควรสังเกตว่า จริยศึกษามิได้อบรมสั่งสอนเพียงเรื่องจริยธรรมเท่านั้น แต่ยังให้การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมอีกด้วย ดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้คำจำกัดความของคำว่า จริยศึกษาไว้ว่า “การศึกษาเกี่ยวกับความเจริญ ของงานในทางความประพฤติและการปฏิบัติตน เพื่อให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม (อ. Moral education)” จากคำนิยามนี้ เราอาจกล่าวไว้ว่า จริยศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมหรือศีลธรรมและวัฒนธรรม

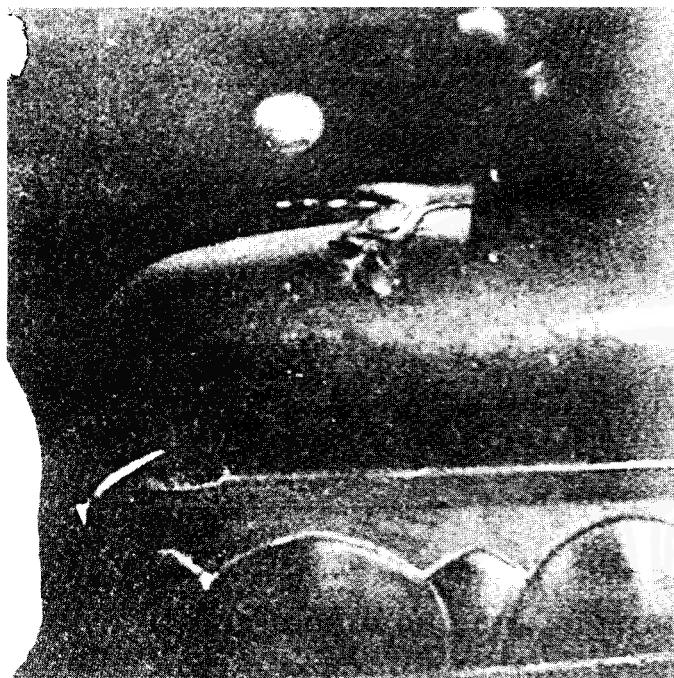
ผลที่คาดหวังว่าจะเกิดแก่ผู้เรียนจริยศึกษา ก็คือการที่เรียนนำเอากnowledge เรื่องจริยธรรมและวัฒนธรรมไปประพฤติปฏิบัติ จริยศึกษาที่สอนได้แค่ทฤษฎีแต่ไร้ผลทางปฏิบัติ จัดเป็นครึ่งทาง จริยศึกษาเท่านั้น จริยศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความองค์กรดังต่อไปนี้

1. เกิดความรู้ (Knowledge) คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อันเป็นความรู้ความเข้าใจหลักจริยธรรมตามทฤษฎี แต่ความรู้เรื่องจริยธรรมเช่นนี้ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะมีจริยธรรม คุณบางคนทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด ทั้งนี้เพราะว่าขาดน้ำใจที่จะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น

2. เกิดเจตคติ (Attitude) หรือ “น้ำใจที่จะปฏิบัติ” คือมีครั้งท่าในความดี นิยมยกย่องคนดี มีอุดมคติ ต้องการปฏิบัติตนเป็นคนดีตามแบบอย่างของกลุ่มชน มีค่านิยมสอดคล้องกับหลักจริยธรรม ไม่เห็นว่าการเป็นคนดีมีจริยธรรมเป็นเรื่องครึ่งหรือล้าสมัย กล่าวโดยสรุป ก็คือ มีคุณธรรมประจำใจในน่อง

3. เกิดทักษะ (Skill) คือ “คล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ” โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเป็นนิสัย ข้อนี้เป็นผลจากสองข้อข้างต้น นั่นคือรู้ว่าอะไรเป็นความดี

และมีคุณธรรมประจำใจ เมื่อมีสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเลือกทำแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น

จากการแบ่งผลของจริยศึกษาเป็น 3 ส่วนนั้น ช่วยให้เราเข้าใจว่า การที่คนเราตัดสินใจกระทำการความดีนั้นเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะ เช่น ขณะที่เราเดินไปตามทางท้าวมณฑล ชายคนหนึ่งกระซາกสร้อยคอของหญิงสาวแล้ววิ่งมุ่งหน้ามาทางเรา ในสถานการณ์เช่นนั้นเราควรทำการอย่างไร จริยศึกษาสอนให้เรารู้ว่า การกระซາกสร้อยคอเป็นความผิด และการช่วยให้เจ้าของได้สร้อยคอกลับคืนเป็นความดี เพียงความรู้เท่านี้อาจไม่ช่วยให้เราทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เราจะต้องมีเจตคติ ต่อเรื่องนั้นด้วย คือรู้สึกไม่พอใจผู้ร้ายและสงสารเห็นใจผู้หญิงคนนั้น เราต้องการช่วยเหลือเชือขึ้นมาทันที เราจึงปฏิบัติการจับผู้ร้ายด้วยตนเองหรือด้วยการแจ้งตำรวจให้ช่วยจับ

จริยศึกษาจะสร้างความรู้ เจตคติ และความคล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมได้ ถ้ากระบวนการเรียนการสอนเมื่อนำเรื่องดีและวิธีการถ่ายทอดดี หากเนื้อเรื่องหรือรายวิชาในหลักสูตรดี ผู้เรียนจะมีความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมเป็นอย่างดี และถ้าผู้สอนมีวิธีการสอนดี ผู้เรียนจะมีเจตคติหรือทักษะในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

เนื้อเรื่องที่ดีของจริยศึกษา รวมเอาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ไว้โดยครบทั่ว คือ¹³

1. ความรู้เรื่องศีล เช่น ศีล 5 และกฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม
 2. ความรู้เรื่องธรรม อันมีประจำใจของผู้ทำความดี เช่น หิริ โอตตัปปะ สดี สัมปชัญญะ
 3. ความรู้เรื่องจริยธรรมยາหาหรือสมบัติผู้ดี
 4. ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี
 5. ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจและทางวัตถุ
- เราจะเห็นได้ว่า การศึกษาในหัวข้อเรื่องทั้ง 5 ข้อคือการศึกษาเรื่องจริยธรรมนั้นเอง จริยศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องจริยธรรม มีเจตคติหรือคุณธรรมประจำใจและนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ

สรุปความสัมพันธ์

จากการศึกษาความหมายของจริยธรรม จริยศาสตร์และจริยศึกษา ทำให้เราสรุปได้ว่า จริยธรรมคือแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัตินเป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเอง และส่วนรวม ข้อปฏิบัติเหล่านี้มามากขึ้นบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และ ปรัชญา จริยธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่ซักจุ่งให้คน ทำความโดยไม่ต้องตั้งคำถามหาเหตุผลว่าทำไม ต้องทำ ทั้งนี้พระเจ้าวิษณุฯ ได้ให้เหตุผลสนับสนุนข้อปฏิบัติอยู่แล้ว จริยศาสตร์ทำหน้าที่เสนอทฤษฎีแห่งความประพฤติ ส่วนจริยธรรม ได้ประมวลหลักปฏิบัติที่ควรทำความ กล่าวอีกนัยหนึ่ง จริยศาสตร์เสนอเหตุผลและหลักการ แห่งความดีให้กับระบบจริยธรรม ส่วนจริย-

ธรรมเสนอวิธีการประพฤติปฏิบัติที่ดี สำหรับ ปัญหาต่อไปที่ว่า ทำอย่างไรคนเราจะมีจริยธรรมนั้น เป็นภาระหน้าที่ของจริยศึกษา นั้นคือ จริยศึกษาเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่มุ่งปลูกฝังเจตคติหรือคุณธรรมลงในจิตใจของผู้เรียนเพื่อว่าผู้เรียนจะมีความรู้เรื่อง จริยธรรมและยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตต่อไป

ความรู้ในจริยศาสตร์อาจช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจหลักการของจริยธรรมมากขึ้น แต่จริยธรรมอาจเป็นเพียงความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินตนเป็นคนดีที่ไร้ผลในทางปฏิบัติ ถ้าจริยศึกษา ไม่สามารถสร้างเจตคติและทักษะแก่ผู้เรียนจน นำไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตจริง.

เชิงอธิบาย

^{1.} Wittgenstein, L., *Philosophical Investigations*, section 43.

^{2.} วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสธียรพงษ์ วรรณปาก, หนังสือ เรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส.402, อักษรเจริญพัฒน์, 2530, หน้า 2.

^{3.} สุริยา จารยะพันธุ์, ความคาดหวังของคณะกรรมการ ร่างพระราชบัญญัติ ผู้ปักครอง และนักเรียนต่อจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2527, หน้า 13.

^{4.} วัฒนา พัฒนพงศ์ และคณะ, *สื่อมวลชนกับบทบาท ด้านจริยธรรม (The Role of Mass Media in Relation to Morality)* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2529.

^{5.} สุริยา จารยะพันธุ์, อ้างแล้ว, หน้า 79.

^{6.} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชริรญาณวโรรส, นาโกราด, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2520, หน้า 1.

^{7.} พระราชวรวุนnee (พระบุพเพ ปญโญโต), คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529 หน้า 12 - 14

^{8.} ช. ร. 25/ 23

^{9.} Flew, A., ed., *A Dictionary of Philosophy*, Pan Books Ltd., 1979 P. 104

^{10.} สุก้า ศิริมาเนนท์, จริยธรรมของหนังสือพิมพ์, อักษรศาสตร์, 2530, หน้า 11

^{11.} วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, อักษรเจริญพัฒน์, 2528, หน้า 35

^{12.} พระมหาประยูร มีฤกษ์, “ปรัชญาตะวันตกตอนที่ 11”, พุทธจักร, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2524, หน้า 22

^{13.} สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, เล่ม 8, 2521, หน้า 4586-87.

บรรณานุกรม

Flew, A. ed. *A Dictionary of Philosophy*. Pan Books Ltd., 1979.

Wittgenstein, L. *Philosophical Investigations*. Section 43.

Oxford : B. Blackwell, 1963. (tr. by G.E.M. Anscombe).

กรรมพราเวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. นา gó กวاث. มหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2520.

พระมหาประยูร มีฤกษ์. “ปรัชญาตะวันตกตอนที่ 11”, พุทธจักร, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2.

พระราชรัมย์ (ประยูร ปัญโญ). คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

วัฒนา พัฒนพงศ์และคณะ. สื่อมวลชนกับบทบาทด้านจริยธรรม. (*The Role of Mass Media in Relation to Morality*). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2529.

วิทย์ วิศวะเวที และเสี้ยวพงษ์ วรรณปภา. หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา, ส.402. อักษร-เจริญทัศน์, 2530.

สุภา ศิริมา้นท์. จริยธรรมของหนังสือพิมพ์. อักษรสาสน, 2530.

สุริยา จารยะพันธุ์. ความคาดหวังของคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติ ผู้ประกอบและนักเรียนต่อจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.